

Marek T. Kolecki

Prawa autorskie w Stanach Zjednoczonych Ameryki : rys historyczny

---

Palestra 41/11-12(479-480), 121-126

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek T. Kolecki

Prawa autorskie w Stanach Zjednoczonych Ameryki – rys historyczny

Opracowanie to swoim zakresem będzie obejmowało genezę i rozwój autorskich praw majątkowych poczynając od pierwszej federalnej ustawy z 1790 roku, aż po rozwiązania nam współczesne. Przedmiotem tej części będzie więc ogólna prezentacja najważniejszych aktów prawnych, oraz rozważania dotyczące wybranych zagadnień między innymi związanych z długością okresu ochrony praw autorskich.

Jeżeli przyjmujemy takie założenie, że tworzenie prawa jest pewnym procesem, a niewątpliwie nim jest, to dla dokonania prawidłowej analizy zmian zachodzących podczas jego ewolucji, powinniśmy rozważyć każdy z jego fragmentów. Trzeba sobie w pełni zdawać sprawę z tego, iż w Stanach Zjednoczonych

prawo autorskie obok prawa patentowego stanowi główną, ale i zarazem tylko jedną z wielu składowych tej części systemu prawa, której zadaniem jest ochrona dóbr intelektualnych. Rozpatrywanie więc tego zagadnienia tylko w oparciu o zapis pojedynczej współczesnej nam ustawy takiej jak np. Copyright Act of 1976 doprowadziłoby niewątpliwie do merytorycznego splecenia wielu istotnych dla tego zagadnienia kwestii. To też, aby obowiązująca obecnie ustawa mogła w sposób poprawny funkcjonować, została uzupełniona ponad dwudziestoma dodatkowymi aktami prawnymi. Z tego wynika, iż ukazanie procesu prawotwórczego, poprzez prezentację podstawowych faz jego historycznego rozwoju daje stosunkowo pełny obraz

zachodzącej ewolucji, funkcjonowania określonej normy oraz samej istoty przedmiotowych praw.

Autorsko-prawna ochrona w Stanach Zjednoczonych sięga swoimi korzeniami aż do źródeł dawnego, bo datowanego na początek XVIII wieku, prawa europejskiego. Można zapytać czy miało ono jakiś wpływ na postać nowo kształtowanego w Stanach prawa autorskiego? Oczywiście tak i to w sposób zasadniczy. Stanowiło bowiem naturalny fundament, w oparciu o który możliwy był dalszy jego rozwój. Należałoby tutaj wspomnieć o pierwotnych przyczynach, które spowodowały wyodrębnienie się tego rodzaju praw, a tym samym sięgnąć do angielskiego prawa cenzorskiego z połowy XVI wieku. To właśnie ono stało się punktem wyjścia dla późniejszych już XVIII-wiecznych żądań związanych z konkretną ochroną praw autorskich i wydawniczych. Uzasadnieniem dla jego wprowadzenia była nie tylko ówczesna sytuacja polityczna w Anglii związana z uwikłaniem się króla Henryka VIII w spór z papieżem, ale i stały rozwój europejskiego rynku wydawniczego związanego z coraz to powszechniejszym wykorzystaniem technik drukarskich. Nie bez znaczenia był również fakt stale rosnącego zapotrzebowania społecznego na wszelkiego rodzaju wiedzę, stwarzając zarazem warunki do zwiększenia wielkości jej przepływu.

Jak już wspominałem podwaliną związaną XVIII-wiecznych było prawo cenzorskie. Jego wprowadzenie związane było z proklamacją¹ angielskiego monarchy Henryka VIII, wprowadzającą wymóg kontroli prac przeznaczonych do publikacji przez Rząd i anglikański Koś-

ciół episkopalny. Miało to oczywiście na celu ścisłą reglamentację określonego rodzaju informacji poprzez wyłączenie z obiegu wydawniczego niepochlebnych dla króla (będącego jednocześnie głową Kościoła) publikacji. Skutkiem tego była zasadnicza zmiana dotychczasowego rynku wydawniczego. W tym konkretnym przypadku związane to było z umocnieniem pozycji Stationers Company, która na ówczesnym londyńskim rynku była monopolistą. Dla rozwoju praw autorskich fakt ten miał o tyle istotne znaczenie, że w niecałe sto lat później to właśnie ta grupa wydawców zwróciła się do Parlamentu z prośbą o uchwalenie ustaw mających na celu ochronę ich autorskich praw majątkowych. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na to, że samo wystąpienie do Parlamentu w tej sprawie miało zdecydowanie szersze podłoże wynikające między innymi również z wcześniejszych gwarancji konstytucyjnych w zakresie praw obywatelskich². W roku 1710 przepisy te zostały przez Parlament angielski przyjęte pod nazwą „The Statute of Anne”. Jak wynikało z treści uchwalonej ustawy, celem jej była autorskoprawna ochrona przed szkodą, jaką mogło wyrządzić autorom (lub ich ustawowym spadkobiercom, bądź przedstawicielom) bezprawne publikowanie ich dzieł. Przepisy te nadawały autorom specjalne prawa do publikowania swoich dzieł na okres 21 lat wraz z możliwością przedłużenia tego okresu ochronnego na dalsze 14 lat. Do wymogów formalnych jakie stawiała autorom powyższa ustawa, należało między innymi to, że zastrzegane w Stationers Hall prawa autorskie musiały być wpisane pod tytułem publikowanego dzieła przy jednoczes-

nym dopełnieniu obowiązku polegające- go na złożeniu 9 kopii wydawanego dzieła w oficjalnych bibliotekach.

W następnych dziesięcioleciach przepisy ustawy „Statute of Anne” przeno- szone były na coraz to inne posiadłości zamorskie Korony Brytyjskiej, aż w po- łowie XVIII wieku trafiły na kontynent północnoamerykański.

Znaczenie oraz doniosłość problemu autorskoprawnej ochrony dzieł została dostrzeżona przez twórców amerykań- skiej konstytucji znajdując swoje od- zwierciedlenie już w jej początkowym zapisie. Artykuł I § 8 pkt 8 Konstytucji Unii określając przyszłe prerogatywy Kongresu nadaje mu uprawnienia do:

- popierania rozwoju nauki i sztuk użytecznych poprzez zapewnienie na czas określony autorom i wynalazcom wyłącznego prawa do ich dzieł i wynalazków³;

a w pkt. 18 tegoż artykułu daje Kon- gresowi możliwość:

- do uchwalenia wszelkich potrzeb- nych ustaw właściwych dla wykonania przekazanych na mocy tej Konstytucji, najwyższym władzom Stanów Zjedno- czonych, poszczególnym ich rodzajom lub ich przedstawicielom⁴.

1. „The Copyright Act of 1790”

Przedstawiona wyżej klauzula doty- cząca praw autorskich po przyjęciu przez pierwszy Kongres w 1790 roku przyznawała zgodnie z jej ustawowym zapisem prawa autorskie na czas ograni- czony. Warte zwrócenia uwagi jest rów- nież to, że konstytucyjne terminy „author” i „writing” (autor i dzieło) dawały możliwość bardzo szerokiej ich interpretacji przez członków Kongresu,

co bardzo szybko uwidoczniło się w spo- rach doktrynalnych oraz orzecznictwie.

Ta pierwsza federalna ustawa o ochro- nie autorskich praw majątkowych wzoro- wana na brytyjskiej „Statute of Anne” z 1710 roku, przyznawała autorom 14-letni okres ochronny dla opublikowa- nych dzieł. Dawała również możliwość odnowienia tychże praw na następny taki sam 14-letni okres, począwszy od chwili upływu pierwszego pod warunkiem, że autor danej publikacji będzie żył.

Ta przewidująca odnawialność praw konstrukcja, z dwoma raczej krótkimi terminami ochrony była wyróżniającą cechą prawa autorskiego w Stanach Zje- dnoczonych bądź co bądź aż do roku 1978.

„The Copyright Act of 1790” przy- znawała ochronę autorską mapom mors- kim oraz książkom.

2. „The Copyright Act of 1909”

Nadrzędnym celem tej kolejnej fede- ralnej ustawy było zapewnienie autor- skoprawnej ochrony również dla dzieł nieopublikowanych, na zasadach podob- nych do tych, które przewidywało „com- mon law”. W takiej sytuacji dzieło zo- stawało zaliczone do tzw. kategorii „pu- blic domain”. Na podstawie przepisów ustawy z 1909 roku, dzieło które było nieopublikowane mogło być chronione zarówno przed nieautoryzowanym ko- piowaniem, jak i przed jakimkolwiek innym rodzajem prezentacji dzieła. Da- wały także autorowi prawo do opub- likowania dzieła po raz pierwszy. Nato- miast kiedy dzieło zostało wydane sto- sownie z federalnymi wymogami, do których w szczególności zaliczymy pra- widłowo umieszczone zastrzeżenie na

wszystkich egzemplarzach przeznaczonych do publicznej dystrybucji oraz rejestrację dzieła w waszyngtońskim Copyright Office otrzymywało jego pełną ochronę. W praktyce wyglądało to mniej więcej tak: jeżeli tylko raz dzieło było opublikowane i dokonano jego sprzedaży to bez względu na sposób dystrybucji spełniało, według zapisu tej ustawy, wymogi federalne w zakresie nabywania praw autorskich.

Sec. 10 „Copyright Act of 1909” stanowi bowiem że:

...osoba nabywająca prawa na podstawie przepisów tego rozdziału ma zagwarantowaną ochronę autorską prawa wydawanego dzieła pod warunkiem spełnienia ustawowych wymogów, łącznie z koniecznością umieszczenia zastrzeżeń na każdej, przeznaczonej do opublikowania lub sprzedaży w Stanach Zjednoczonych, kopii dzieła mając upoważnienie właściciela praw autorskich...

Copyright Act of 1909 nie definiuje pojęcia „publication”. Dokonanie jego wykładni pozostawił ustawodawca sądom zarówno federalnym jak i stanowym, które w toku ich późniejszego orzekania dokonały wielu istotnych, choć niekiedy kontrowersyjnych dla tego zagadnienia, rozstrzygnięć.

Ochrona autorskich praw majątkowych zgodnie z powyższym zapisem ustawy, była przewidziana na okres 28 lat z możliwością jeszcze jednego odnawialnego również 28-letniego okresu ochrony przy spełnieniu wymogu aktualnej rejestracji dokonanej przez autora.

Ustawa ta określa również krąg uprawnionych podmiotów którymi są:

...żyjący autor dzieła, lub wdowa, wdowiec lub dzieci autora, jeżeli autor

nie żyje, a w sytuacji gdy wyżej wymienione osoby również nie żyją, wykonawca testamentu, a w przypadku jego braku najbliższy krewny autora będzie miał prawo do odnowienia i przedłużenia praw autorskich na dodatkowy 28-letni okres, przy spełnieniu wymogów rejestracyjnych w Copyright Office, nie później niż na jeden rok przed upływem wygaśnięcia pierwotnego okresu trwania praw autorskich...⁵

Należałoby tu jeszcze dodać, że dla prac opublikowanych autorsko-prawna ochrona na podstawie „common law”, związana była również z nabyciem praw pierwokupu. Rosnące zainteresowanie ochroną praw ze strony zarówno kompozytorów, autorów jak i wydawców doprowadziło w efekcie do powstania wielu stowarzyszeń, których głównym celem było reprezentowanie interesów środowisk twórczych⁶.

3. „The Copyright Act of 1976”

Obecnie obowiązująca ustawa o ochronie praw autorskich z 1976 roku weszła w życie po dwuletnim okresie *vacatio legis* dopiero z dniem 1 stycznia 1978 roku. Czas trwania autorsko-prawnej ochrony na podstawie przepisów tej ustawy został przede wszystkim uzależniony od rodzaju prawnego statusu dzieła oraz od daty wejścia w życie ustawy. W związku z powyższym można wyodrębnić następujące rozwiązania:

- jeżeli praca była zaliczona do „public domain” na podstawie przepisów ustawy „Copyright Act of 1909”, bądź też na podstawie prawa wcześniejszego jej status prawnego nie ulega zmianie⁷,

- jeżeli dzieło w dniu 1 stycznia 1978 roku było w jego pierwszym 28-letnim okresie ochronnym na podstawie przepisów ustawy z 1909 roku to prawa autorskie do tej pracy wygasają z upływem tego terminu, chyba że zgodnie z obowiązującą w tym zakresie procedurą nastąpi jego prolongata. Jeżeli prawa do dzieła zostały odnowione długość prolongowanego okresu ochrony autorskich praw majątkowych będzie wynosiła nie 28 lat (jak to miało miejsce w sytuacji ustawy z 1909 roku), a lat 47. Celem tego zapisu w myśl ustawodawcy było wydłużenie łącznego okresu ochrony autorskich praw majątkowych do dzieła, aż do 75 lat⁸,
- na podstawie przepisów ustawy

„Copyright Act of 1976” dzieła i ich odnawialne terminy po dniu 1 stycznia 1978 roku, są z mocy przepisów ustawy automatycznie przyznawane i prolongowane na stały 75-letni okres, którego bieg rozpoczyna się od daty, kiedy prawa autorskie były zabezpieczone po raz pierwszy (czyli począwszy od daty pierwszego okresu autorsko-prawnej ochrony)⁹.

Rozważając zagadnienie praw autorskich należałoby pamiętać o tym, że ich funkcjonowanie jest niezakończonym procesem, który podlega ciągłej ewolucji¹⁰, a głównym katalizatorem wprowadzanych zmian będzie nadal stały postęp cywilizacyjny i wynikająca z tego potrzeba nowych rozwiązań.

Przypisy:

¹ Uchwalona w 1539 roku ustawa „Act of Proclamation” upoważniała monarchę do wydawania proklamacji, czyli rozporządzeń, które miały taką samą moc obowiązującą jak ustawy uchwalane przez Parlament. W ten sposób władza sprawowana przez absolutnego monarchę nabierała znamion legalności. Pomimo iż wspomniana wyżej ustawa została w znacznej mierze ograniczona to jednak następcy Henryka VIII nadal wydawali proklamacje z mocą ustawy i sprawowali władzę przy drastycznym ograniczeniu roli Parlamentu.

² Koniec XVII i początek XVIII wieku w Anglii to okres kształtowania się monarchii parlamentarnej związany z wyraźnym ograniczeniem prerogatyw królewskich oraz rozszerzeniem zakresu praw podmiotowych obywateli wynikający z przyjętych przez Parlament ustaw o tak doniosłym dla ustawodawstwa brytyjskiego znaczeniu jak: „Habeas Corpus Act” z 1689 roku, czy też „The Act of Settlement” z roku 1694.

³ The Constitution of the United States of America: Article I, section 8, clause 8.

...The Congress shall have power;

to promote the progress of science and useful arts by securing authors and inventors the exclusive right to their respective writings and discoveries.

⁴ Article I, section 8, clause 18:

...to make all laws which shall be necessary and proper for carrying into execution the foregoing powers, and all other powers vested by this Constitution in the Government of the United States or in any department or officer thereof.

⁵ Title 17 of the U.S. Code Sec. 24 „Copyright Act of 1909”.

⁶ Wśród wielu tego rodzaju stowarzyszeń działających na terenie Stanów Zjednoczonych do najważniejszych można zaliczyć: American Society of Composers, Authors and Publishers, Broadcast Music Inc, Society of European Stage Authors and Composers. Istotną rolę dla współczesnej ochrony dóbr intelektualnych odgrywają również stowarzyszenia o zasięgu międzynarodowym. Bardzo duże znaczenie ma tutaj Międzynarodowe Stowarzyszenie na Rzecz Dóbr Intelektualnych – International Intellectual Property Alliance.

⁷ Sec 304(a) „Copyright Act of 1976”.

⁸ Sec 304(b) „Copyright Act of 1976”.

⁹ Sec 302(a) „Copyright Act of 1976”.

¹⁰ Prawo patentowe: ... zanim patent zostanie wydany przez Patent Trademark Office zgłoszony wynalazek musi być gruntownie sprawdzony, aż do spełnienia wszystkich warunków związanych z wymogami ustawowymi. Okres ochrony prawnej na podstawie prawa patentowego rozpoczyna swój bieg w chwili kiedy ww. biuro patentowe wyda patent będący pozytywnym zakończeniem procedury weryfikacyjno-rejestracyjnej zgłoszonego wynalazku. W porównaniu do ochrony dzieł na podstawie prawa autorskiego, ta skomplikowana procedura dawała autorowi patentu zdecydowanie krótszy, bo tylko 17-letni okres prawnej ochrony.